

Türkiye’de Yapılmış Damgalama ile İlgili Yayınların Birliktelik Kuralına Göre Bibliyometrik Analizi

Bibliometric Analysis of Publications on Stigmatization in Türkiye According to the Association Rules

● Gül Dikeç¹, ● Merve Sarıtaş², ● Volkan Oban³

¹Fenerbahçe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

²Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

³Serbest Araştırmacı, İstanbul, Türkiye

ÖZ

Bu çalışmada Türkiye’de yayınlanan ve ULAKBİM TR Dizin ile Türk Psikiyatri Dizininde yer alan, damgalama anahtar kelimesi içeren çalışmalar bibliyometrik yönden incelendi. Çalışma kapsamında toplam 143 çalışma değerlendirildi. İncelenen çalışmaların %80,4’ünün araştırma makalesi olduğu, sıklıkla tanımlayıcı desende yapıldığı belirlendi. Çalışmaların %65’inin toplumsal damgalama türü ile ilişkili olduğu, sıklıkla psikiyatri hemşireliği araştırma alanında yapıldığı ve en sık Psikiyatri Hemşireliği Dergisinde yayınlandığı belirlendi. Yapılan birliktelik kuralı analizine göre damgalama anahtar kelimesinin en sık ruhsal bozukluk, içselleştirilmiş damgalama, ruhsal bozukluğu olan birey ve bulaşıcı hastalık ile birlikte kullanıldığı belirlendi. İncelenen çalışmaların sıklıkla ruhsal bozukluklar ile ilişkili tanımlayıcı desende yapıldığı düşünüldüğünde, ruhsal bozukluklara yönelik damgalamanın azaltılmasını hedefleyen deneysel çalışma sayısının artırılması önerilebilir.

Anahtar sözcükler: bibliyometrik analiz, damgalama, ruhsal bozukluk.

ABSTRACT

In this study, studies published in Turkey and included in ULAKBİM TR Index and Turkish Psychiatry Index and containing the keyword stigmatization were examined in terms of bibliometrics. A total of 143 studies were evaluated within the scope of the study. It was determined that 80.4% of the studies were research articles and they were frequently made in a descriptive design. It was determined that 65% of the studies were related to the type of public stigma, were frequently conducted in the field of psychiatric nursing, and were most frequently published in the Journal of Psychiatric Nursing. According to the association rule analysis, it was determined that the stigma keyword was used most frequently with mental disorders, internalized stigmatization, individuals with mental disorders, and infectious diseases. Considering that the studies examined are often made in a descriptive design related to mental disorders, it may be recommended to increase the number of experimental studies aiming to combat the stigma of mental disorders.

Keywords: bibliometric analysis, mental disorder, stigmatization.

Giriş

Eski Yunan’da kullanılan damgalamanın kelime anlamı delik, delmek, yara ve izdir. Damgalama kavramın en sık kullanılan ve kabul edilen tanımı Amerikan Sosyolog Goffman’a aittir. Goffmann (1963) damgalamayı gözden düşürme, aşağılama ve itibar düşürme anlamında tanımlamıştır. Bir başka ifade ile damgalama bir birey ya da topluluğun farklı bir özelliği nedeniyle konumunun ve değerinin düşürülmesidir (Özmen ve Erdem 2018).

Damgalama tarih boyunca tüm toplumlarda yaygın olarak görülmesine karşın, kavram son elli yılda daha da önem kazanmıştır. Tarih boyunca kolera ve veba gibi salgın hastalıklar damgalanmış, hastalığa sahip kişiler toplumdan tecrit edilerek cezalandırılmıştır. Geçmişte lepra tanısı alan bireyler için cüzzamhaneler yapılmış, toplumdan uzaklaştırılmıştır (Avcil ve ark. 2016). Günümüzde yaşanan COVID-19 küresel salgınında da benzer şekilde hastalanan bireyler damgalanmış ve ötekileştirilmiştir (Saiz ve ark. 2021). Bulaşıcı hastalıkların tedavi olanaklarının artması ile bu hastalıklara yönelik kaygı ve korku zaman içinde azalmıştır (Avcil ve ark. 2016). Toplumda bulaşıcı

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Gül Dikeç, Fenerbahçe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İngilizce Hemşirelik Programı, İstanbul, Türkiye

E-posta/E-mail: guloban@hotmail.com **Geliş tarihi/Received:** 29.08.2022 **Kabul tarihi/Accepted:** 21.10. 2022

ORCID ID: 0000-0002-7593-4014

hastalıklar kadar damgalanan bir diğer hastalık grubu da ruhsal bozukluklardır (Rodriguez-Rivas ve ark. 2021). Ruhsal bozukluğu olan bireyler Allah/Tanrı tarafından cezalandırıldıkları, cadı ve kötü ruhların etkisi altına alındıkları inancıyla yıllarca damgalanmış, zincirlere vurulmuşlardır. Ruhsal bozuklukların nedenlerinin anlaşılması ve tedavi olanaklarının artmasına rağmen, ne yazık ki günümüzde hala damgalanmaya devam etmektedir (Avcil ve ark. 2016).

Damgalamanın oldukça karmaşık ve dinamik bir yapısı vardır. Damgalamada hem politik hem ekonomik hem de sosyal türde güç eşitsizliğinden bahsetmek mümkündür. Bu eşitsizlikleri deneyimleyen bireylerin tedavi süreçleri (Chen ve ark. 2020); özellikle ruhsal bozukluğu olan bireylerin tedaviye uyumları olumsuz etkilenmektedir. Bireyler damgalama nedeniyle tedaviye başvurmamakta, başvursa da sürdürmemektedir (Martinez-Martinez ve ark. 2022). Damgalama bireylerin benlik saygılarının azalmasına neden olmaktadır. Ruhsal bozukluğu olan ve damgalanan bireyler iş, barınma, hukuk ve sağlık alanında birçok hizmetten mahrum kalabilmekte, yaşamın pek çok alanında damgalamanın etkilerini yaşayabilmektedir (Thornicroft 2014).

Son yıllarda damgalama konusunda yapılan çalışma sayısı artmıştır. Goffmann'ın (1963) çalışmalarının yanı sıra, ulusal ve uluslararası düzeyde damgalama karşıtı kampanyalar başlatılmıştır. Özellikle 1998 yılında Dünya Psikiyatri Birliği'nin (World Psychiatric Association-WPA) "Şizofreni ile Damgalama ve Ayrımcılık ile Mücadele Küresel Programı: Kapıları Açın" kampanyası ile tüm dünyada damgalama konusundaki farkındalık ve bu konuda yapılan çalışmaların nicelik ve niteliği artmıştır (Chen ve ark. 2020). Damgalama ile ilgili pek çok kitap yayınlanmış ve yayınlanmaya devam etmektedir. Ayrıca her yıl bilimsel etkinlikler yürütülmekte ve bilimsel dergiler yayınlanmaktadır. Amerikan Psikoloji Birliği (American Psychological Association-APA) tarafından Damgalama ve Sağlık (Stigma and Health) isimli dergi yayınlamaktadır (<https://www.apa.org/pubs/journals/sah>).

Bibliyometrik analizler alan yazında yer alan çalışmaların desenleri, türleri ve olası biasları ile ilgili alan yazına ışık tutan çalışma türleridir. Pek çok alanda kullanılan bibliyometrik analiz, incelenen konuda yapılan çalışmaların nicel sayıları ve o konudaki bilgi düzeyi ile ilgili farkındalık sağlamaktadır (Çiçek Korkmaz ve Altuntaş 2022). Geçmiş çalışmaların incelenmesi, gelecek çalışmalara yön vermektedir (Bozkurt ve Zawacki-Richter 2021). Son yıllarda bibliyometrik analizle çalışma desenleri, bilimsel üretkenlik, iş birlikleri, çalışmaların görünürlüğü ve geleceğe yansımaları incelenmektedir (Martinez-Martinez ve ark. 2022). Damgalama ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde sıklıkla hastalıklar ile ilişkili kesitsel çalışmalar; damgalamayı azaltmak için girişimlerin yer aldığı deneysel çalışmalar; ölçek geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarının yapıldığı metodolojik araştırmalar; ilişki arayıcı ve basit tanımlayıcı çalışmalar karşımıza çıkmaktadır (Chen ve ark. 2020). Ancak ulusal alan yazı incelendiğinde damgalama ile ilgili bibliyometrik analize rastlanmamıştır. Araştırmacıların son yıllarda damgalama ile ilgili yapılan çalışmaları analiz etmesi, gelecek çalışmalara ışık tutması, bilgilerin uygulamaya yansımaları ve ülkemizde bu

alandaki yasa, politikaların ve eylem politikalarının oluşturulması açısından önemlidir (Chen ve ark. 2020, Martinez-Martinez ve ark. 2022). Bu doğrultuda, bu çalışmada amaç ülkemizde yayınlanan damgalama ile ilişkili çalışmaları bibliyometrik yönden incelemektir.

Yöntem

Veri Toplama Süreci

Çalışmada birbirinden bağımsız iki araştırmacı tarafından Türk Psikiyatri Dizini ve ULAKBİM TR Dizini, Tıbbi Araştırma Terimlerinden (MeSH-Medical Search Term) olan "damgalama" anahtar kelimesi kullanılarak tarandı. Başlıkta ya da özetle "damgalama" anahtar kelimesi yer alan çalışmalar incelendi. Taramalar 03.08.2022-17.08.2022 tarihleri arasında gerçekleştirildi ve toplam ULAKBİM TR Dizinde 113, Türk Psikiyatri Dizini'nde 87 çalışmaya ulaşıldı. Çalışmaların taranmasında yıl kısıtlamasına gidilmedi. Her iki veri tabanında da yer alan ve tekrar olan 40 çalışma dışlandı. Tam metnine ulaşılamayan 17 çalışma, analiz kapsamına dahil edilmedi ve toplam 143 çalışma örnekleme oluşturdu (Şekil 1). Araştırmacıardan biri tarafından çalışmaların özellikleri (çalışmanın türü, yayın yılı, anahtar kelimeleri, yazarların bulundukları bölge, ilgili çalışma alanları, yayınlanan dergiler, atıf sayısı ve uygulanabilir ise araştırma türü, örneklem grupları ve sayısı) Microsoft Excel ve SPSS'e aktarıldı.

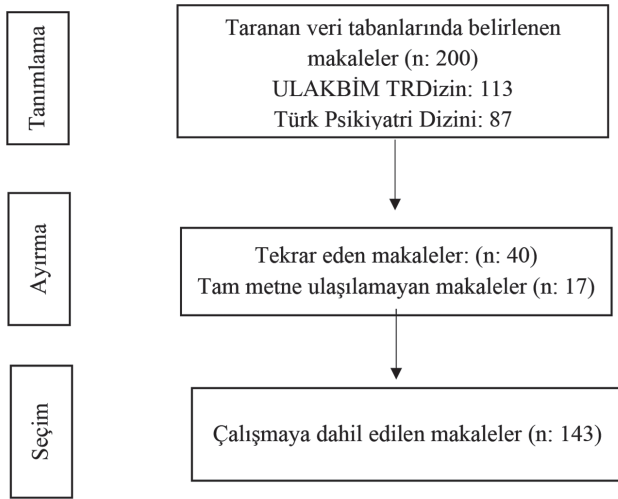
Veri Analizi

Çalışmada verilerin analizinde Microsoft Excel, SPSS 20.0 ve Python kullanıldı. Tanımlayıcı verilerin analizinde sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum kullanıldı. Çalışmada "damgalama" anahtar kelimesi ile ilgili kullanılan anahtar kelimeler birliktelik kuralları (association rules analysis) ile incelendi (Aggarwal ve Yu 2001) ve grafikler halinde sunuldu. Birliktelik kuralları analizinde destek (support) ve güven (confidence) parametreleri ele alınarak çalışılır. Destek oranı bir ilişkinin ne oranda tekrarlandığını gösterir ve tekrarlandığında artar. Güven ise değişkenler arasındaki ilişkinin olma olasılığını gösterir. Bu çalışmada da damgalama anahtar kelimesinin sıklıkla hangi anahtar kelimeler ile beraber kullandığını belirlemek için birliktelik kuralları analizi yapıldı. Ülkemizde yayınlanan ve sadece damgalama kelimesi içeren yayın sayısı sınırlı olduğu için destek oranı düşük bulundu (0.01-0.05).

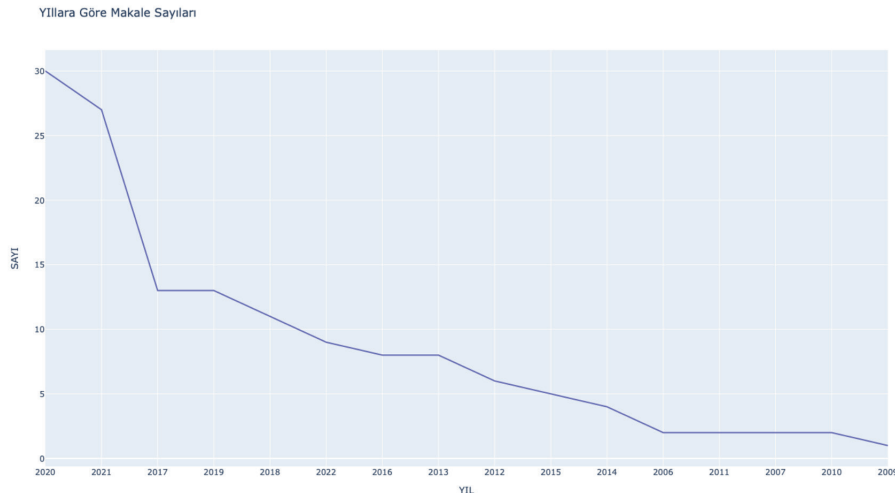
Bulgular

Bu çalışmada damgalama ile ilgili incelenen çalışmaların özellikleri Tablo 1'de verildi. Çalışmaların %86,7'sinin Türkçe yayınlandığı, %80,4'ünün araştırma makalesi olduğu, %26,6'sının kesitsel ve tanımlayıcı, %22,4'ünün ilişki arayıcı olduğu belirlendi. Araştırma makalelerinde örneklem türleri incelendiğinde %30,1'inin hastalar, daha sonra sırasıyla toplum, sağlık çalışanları, sağlık bilimleri ve tıp fakültesi öğrencileri, diğer üniversite öğrencileri, lise öğrencileri, hasta yakınları ve toplumdaki önemli kişiler (öğretmenler, muhtarlar vb.) olduğu belirlendi. Örneklem sayısının ortalama 258,16 (287,27) olduğu bulundu. Tüm çalışmaların ortalama 9,81 (20,40) kez atıf aldıkları saptandı.

Yazarların araştırma alanları incelendiğinde %23,8'inin psikiyatri hemşireliği ve %18,2'sinin ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanlığı olduğu, çalışmaların %15,4'ünün multidisipliner yapıldığı belirlendi. Çalışmalarda sorumlu yazarların kurumlarının %28,7'sinin Marmara, %21'inin Ege ve %21'inin İç Anadolu Bölgesi'nde olduğu saptandı. Çalışmaların en sık yayınlandığı dergilerin sırasıyla %9,8'inin Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, %7'sinin Anadolu Psikiyatri Dergisi, %4,9'unun Türk Psikiyatri Dergisi, %2,1'inin Klinik Psikiyatri Dergisi olduğu, diğer çalışmaların ise ülkemizdeki sağlık bilimleri ve sosyal bilimler dergilerinde yayınlandığı bulundu. İncelenen damgalama türlerinin %65'inin toplumsal damgalama olduğu; %35,7'sinin ruhsal bozukluklar, %15,4'ünün bulaşıcı hastalıklar ve %13,3'ünün fiziksel hastalıklara yönelik damgalama ile ilişkili olduğu, ruhsal bozukluklar içinde ise en sık madde kullanım bozuklukları ile şizofreni ve diğer psikotik bozukluklara yönelik damgalamanın çalışıldığı saptandı. Çalışmada ulaşılan 143 çalışmanın 2009 ve 2022 yılları arasında yayınlandığı ve damgalama ile ilgili çalışmaların en sık 2020 yılında yapıldığı saptandı (Şekil 2).

Şekil 1. Çalışmanın akış diyagramı

Şekil 2. Yıllara göre çalışma sayısı

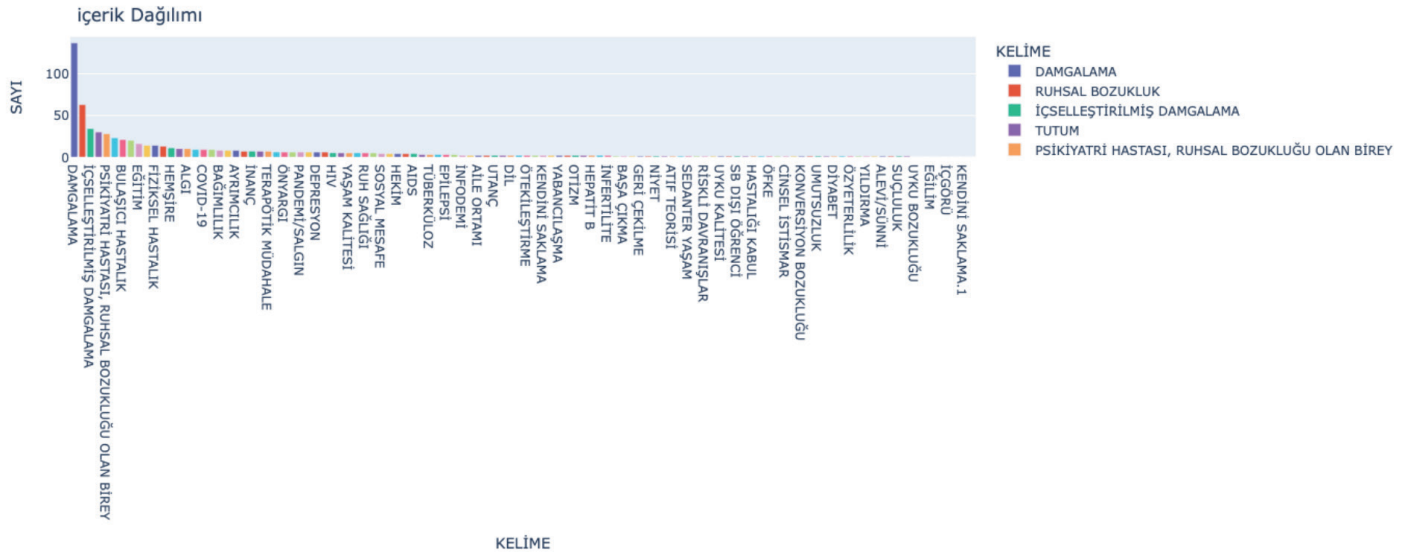
Damgalama anahtar kelimesinin sıklıkla ruhsal bozukluk, içselleştirilmiş damgalama, ruhsal bozukluğu olan birey ve bulaşıcı hastalık anahtar kelimeleri ile birlikte kullanıldığı saptandı (Şekil 3). Damgalama anahtar kelimesi ile diğer anahtar kelimelerin ne oranda tekrar edildiği incelendiğinde, damgalama ve ruhsal bozukluk, damgalama ve içselleştirilmiş damgalama, damgalama ve tutum, damgalama ve ruhsal bozukluğu olan birey kelime çiftlerinin destek oranının yüksek olduğu belirlendi (Şekil 4).

İçerik ve anahtar kelimeleri kullanılarak birliktelik analizi sonucunda güven değerine göre anlamlı çıkan ve beraber kullanılan kelimeler çizge (graf) teorisine göre Şekil 5'te gösterildi. Benzer şekilde anahtar kelime çiftlerinden Pandemi ve Damgalama, Covid-19 ve Damgalama, İçselleştirilmiş Damgalama ve Damgalama, Tutum ve Damgalama, Ruhsal Hastalık ve Damgalama, Stigma ve Damgalama, Geçerlik ve Damgalama, Sosyal Damgalama ve Damgalama, Psikolojik Yardım Arama ve Damgalama anahtar kelimesinin bir arada kullanıldığı görüldü.

Tartışma

Ülkemizde damgalama ile ilişkili yayınlanan çalışmaların bibliyometrik yönden incelendiği bu çalışmada, çalışma kapsamında incelenen çalışmaların sıklıkla Türkçe yayınlandığı ve araştırma makaleleri olduğu belirlendi. Araştırma türleri incelendiğinde sıklıkla kesitsel, tanımlayıcı, ilişki arayıcı ve damgalamayı ölçmek için ölçek geliştirme, geçerlilik ve güvenilirlik yapılan metodolojik çalışmalar olduğu belirlendi. Bu sonucun alan yazı ile benzer olduğu görülmektedir (Chen ve ark. 2020). Damgalama ile ilgili çalışmaların, alan yazı ile benzer şekilde, ülkemizde 2000 ve sonrasında arttığı düşünüldüğünde (Taşkın 2007, Martinez-Martinez ve ark. 2022), sıklıkla çalışmaların mevcut durumu analiz etme ve kültüre ya da dile özgü standardize ölçüm araçları kazandırmak amaçlı yapıldığı söylenebilir. Gelecek çalışmaların damgalanan bireyler ve hastalığa özgü damgalamayı azaltmayı hedefleyen geniş katılımlı ve deneysel desende yapılması önerilebilir.

Tablo 1. İncelenen Çalışmaların Özellikleri		
Özellikler	n	%
Yayın dili		
Türkçe	124	86,7
İngilizce	19	13,3
Makale Türü		
Derleme	23	16,1
Sistematiik Derleme ve Metanaliz	5	3,5
Araştırma	115	80,4
Araştırma Türü		
Kesitsel ve Tanımlayıcı	38	28,7
İlişki Arayıcı	32	22,4
Nitel	15	10,5
Yarı Deneyisel	6	4,2
Randomize Kontrollü	2	1,4
Metodolojik	18	12,6
Karma Desen	2	1,4
Damgalama Türleri		
Toplumsal Damgalama	93	65
İçselleştirilmiş Damgalanma	35	24,5
Yapısal Damgalama	5	3,5
Örgütsel Damgalama	1	0,7
Birden Fazla Tür	9	6,3
Sorumlu Yazarın Kurumlarının Bölgeleri		
Marmara Bölgesi	41	28,7
Ege Bölgesi	30	21
İç Anadolu Bölgesi	30	21
Karadeniz Bölgesi	15	10,5
Akdeniz Bölgesi	10	7
Doğu Anadolu Bölgesi	9	6,3
Güneydoğu Bölgesi	5	3,5
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	1	0,7
Yurt Dışı	2	1,4
Yazarların Araştırma Alanları		
Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği	34	23,8
Ruh Sağlığı ve Hastalıkları	26	18,2
Psikoloji	5	3,5
Multidisipliner	22	15,4
Eğitim Bilimleri (Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık)	13	9,1
Diğer	43	30
	Ortalama (Standart Sapma)	Minimum-Maksimum
Örneklem Sayısı	258,12 (287,27)	5-1435
Atıf Sayısı	9,81 (20,40)	0-122

Şekil 3. Damgalama anahtar kelimesi ile *i* ilişkili çalışmaların *i* çerik dağılımı

support	itemssets
1.000.000	(DAMGALAMA)
0.459854	(RUHSAL BOZUKLUK)
0.459854	(DAMGALAMA, RUHSAL BOZUKLUK)
0.248175	(DAMGALAMA, İÇSELLEŞTİRİLMİŞ DAMGALAMA)
0.248175	(İÇSELLEŞTİRİLMİŞ DAMGALAMA)
0.218978	(TUTUM)
0.218978	(DAMGALAMA, TUTUM)
0.204380	(PSİKİYATRİ HASTASI, RUHSAL BOZUKLUĞU OLAN BİR...
0.204380	(PSİKİYATRİ HASTASI, RUHSAL BOZUKLUĞU OLAN BİR...
0.167883	(ÖĞRENCİ)
0.167883	(ÖĞRENCİ , DAMGALAMA)
0.160584	(PSİKİYATRİ HASTASI, RUHSAL BOZUKLUĞU OLAN BİR...
0.160584	(PSİKİYATRİ HASTASI, RUHSAL BOZUKLUĞU OLAN BİR...
0.153285	(BULAŞICI HASTALIK)
0.153285	(DAMGALAMA, BULAŞICI HASTALIK)
0.153285	(RUHSAL BOZUKLUK, İÇSELLEŞTİRİLMİŞ DAMGALAMA)
0.153285	(RUHSAL BOZUKLUK, DAMGALAMA, İÇSELLEŞTİRİLMİŞ ...

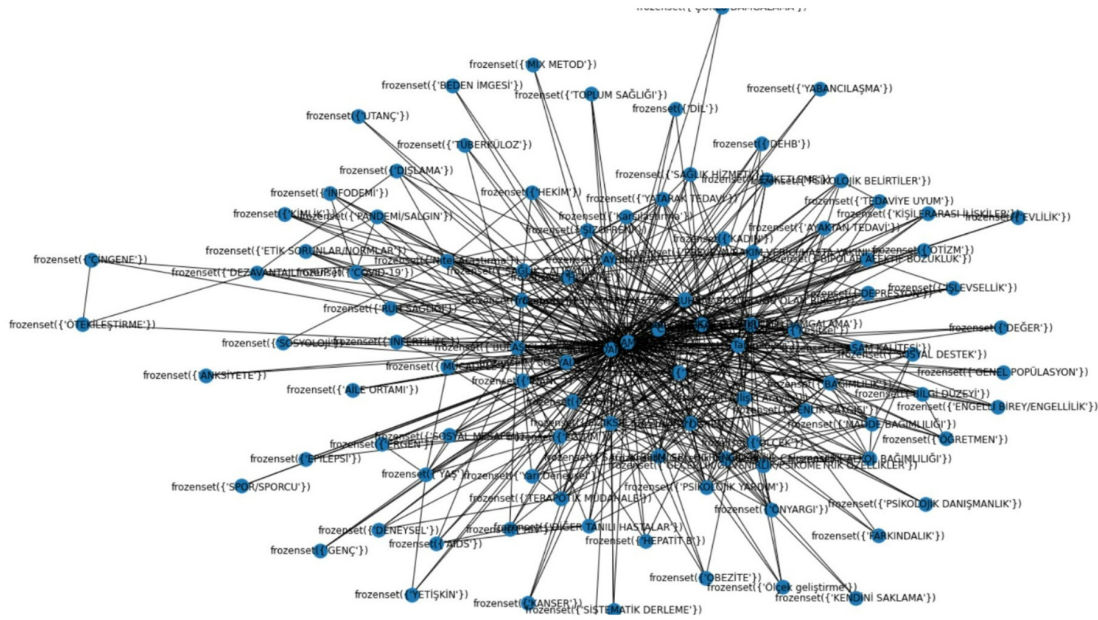
Şekil 4. Damgalama ile ilişkili çalışmaların destek değerleri

Sıklıkla damgalamaya yönelik çalışmaların psikiyatri hemşireliği alanında yapıldığı ve Psikiyatri Hemşireliği Dergisinde yayınlandığı belirlendi. Benzer şekilde Çam ve Bilge'nin (2013) ülkemizdeki ruhsal hastalığa yönelik inanç, tutum ve damgalama sürecini inceledikleri sistematik derlemede, incelenen makalelerin %54,2'sinin psikiyatri hemşireleri tarafından yazıldığı belirlenmiştir. 2011 yılında Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı çerçevesinde belirlenen ulusal hedefler arasında damgalama ile mücadelenin yer alması (Sağlık Bakanlığı, 2011) ve bu hedef doğrultusunda Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği lisansüstü eğitim müfredatlarında damgalama ve damgalama ile mücadele konularının ele alınması, bilimsel etkinliklerde bu temanın incelenmesi bu durumun nedenleri arasında olabilir. Araştırmacıların sıklıkla Marmara Bölgesindeki kurumlarda çalıştığı belirlendi. Bu sonuç, bu bölgede yaşayan araştırmacı, var olan üniversite ve psikiyatri kliniklerinin sayısal olarak diğer bölgelere oranla daha fazla olması ile açıklanabilir. Ayrıca, ülkemizin diğer bölgelerindeki bireylerin damgalama ile

ilgili tutum ve inançlarının belirlenmesi; damgalama ile ilgili mücadeleyi içeren çalışmaların yapılması ve yaygınlaştırılması önerilebilir.

Damgalama anahtar kelimelerinin ruhsal bozukluk, içselleştirilmiş damgalanma, tutum ve ruhsal bozukluğu olan birey ile birlikte kullanıldığı belirlendi. Ruhsal bozukluklarda damgalama iyileşmede bir engeldir. Alan yazında damgalamanın olumsuz etkileri nedeniyle ruhsal bozukluğun yanı sıra bireylerin baş etmeleri gereken ikinci hastalık olduğu ifade edilmekte (Martinez-Martinez ve ark. 2022) ve ruhsal bozukluklar ve damgalama arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Damgalamayı azaltmada temas, eğitim ve simülasyon gibi girişimlerinin etkili olduğu bildirilmektedir. Temas, ruhsal bozukluğu olan birey ile toplumun bir araya getirilerek kaygılarının azaltılması ve empati yeteneğinin artırılmasını sağlar. Eğitimin ruhsal bozukluklar ile ilgili olumsuz yanlış inanç ve düşünceleri azalttığı; simülasyon ile bireylerin deneyimler aracılığı ile empati yeteneklerini artırdığı bildirilmektedir (Morgan ve ark. 2018). Gelecek çalışmalarda damgalamayı azaltacak farklı girişimlerin incelendiği deneysel; kanıt değeri yüksek sistematik derleme ve metanaliz çalışmalarının yapılması önemlidir.

Çalışmada kullanılan birliktelik analizine göre Pandemi ve Damgalama, COVID-19 ve Damgalama kelime çiftlerinin güven değerinin yüksek olduğu, birlikte görülme olasılığının arttığı belirlendi. Daha önceleri alan yazında sıklıkla HIV ve diğer bulaşıcı hastalıklara yönelik damgalama çalışmalarına yer verildiği gözlenirken (Gökengin ve ark. 2017), özellikle son iki yılda pandemi ve damgalamaya yönelik yapılan çalışma sayısında artış gözlenmiştir. Tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 küresel salgını, bireylerin günlük yaşamlarını ve rutinlerini olumsuz etkilemiştir (Bhanot ve ark. 2021). Sağlık çalışanları ve hastalanan bireyler virüsün kaynağı olarak görülmüş; bu bireyler virüsü getirmek ve bulaştırmak ile suçlanmıştır (Bagcchi 2020). Ayrıca, bu dönemde 65 yaş üstü yaş alan ve özellikle kronik hastalığı olan

Şekil 5. Aralarında ilişki bulunan anahtar kelimelerin çizge (ağ) gösterilimi

bireylerin eve kapanmaları zorunlu kılınarak ayrımcılığa maruz bırakılmıştır (Bostan ve ark. 2020). Yapılan analiz sonucu ve tüm bilgiler birlikte değerlendirildiğinde, ülkemizde de özellikle son bir iki yılda damgalama ve COVID-19'a ilişkin derlemeler yazıldığı (Yıldırım 2020, Yılmaz ve ark. 2021), ölçek geliştirildiği (Yetkin ve ark. 2022) ve birçok tanımlayıcı çalışma (Bostan ve ark. 2020) yapıldığı görülmektedir. Ancak, şu unutulmamalıdır ki, gelecekte küresel salgında damgalanan bireylerde, damgalamanın ruh sağlığı üzerine nasıl bir etkisi olduğu araştırılmalı ve bununla ilgili yaşadıkları deneyimler incelenmelidir.

Bu çalışma belirtilen iki veri tabanı ile sınırlıdır. Bu durum ülkemizde damgalama ile ilgili sıklıkla psikiyatri alanında çalışılması ile ilişkili olabilir. Gelecek çalışmalarda sosyoloji, psikoloji ve tıp alanındaki geniş veri tabanları ile çalışılması önerilebilir. Ülkemizde yapılan ve uluslararası indekslerce taranan uluslararası dergilerde yayınlanan çalışmalar, analiz kapsamına dahil edilmemiştir. Gelecek çalışmalar için SCOPUS, PubMed ve Web of Sciences gibi geniş veri tabanlarında taranan dergilerde yapılan damgalama çalışmalarının bibliyometrik analizinin yapılması daha kapsamlı bilgi verebilir. Öte yandan bu çalışma ülkemizde damgalama ile ilgili çalışmaları inceleyen ve bilinen ilk bibliyometrik analizdir. Çalışmada sayısal özelliklerin sunumunun yanı sıra birliktelik analizinden yararlanılmıştır. Çalışmanın bu yönü ile de alan yazına katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Sonuç

Bu çalışmada ülkemizde yayınlanan damgalama ile ilişkili çalışmalar bibliyometrik açıdan incelendi. Çalışmaların 2009 ve sonrasında yayınlandığı, büyük çoğunluğu tanımlayıcı türde ve araştırma makalesi olan eserlerin daha ziyade Türkçe olarak yayınlandığı, sorumlu yazarların sıklıkla Marmara

Bölgesi'nde yer alan kurumlarda istihdam edilmiş olan psikiyatri hemşireliği alanında çalışan araştırmacılar olduğu ve yayınların en sık Psikiyatri Hemşireliği Dergisinde yayınlandığı gözlemlendi. Tanımlayıcı çalışmalarla mevcut durum ve ilişkili faktörlerin tanımlandığı, metodolojik çalışmalarla bu damgalama konusunda ölçüm araçları geliştirildiği belirlendi. Anahtar kelimelerle damgalamanın en sık ruhsal bozukluk ile birlikte kullanıldığı ve incelenen damgalama türünün toplumsal damgalama olduğu saptandı. Pandemi döneminde ise bulaşıcı hastalıklar ile birlikte damgalama anahtar kelimesinin kullanılması olasılığının arttığı bulundu. Gelecek çalışmalarda, damgalamanın diğer türlerinin de ele alındığı tanımlayıcı, damgalamanın azaltılmasını hedefleyen deneysel, damgalama ile mücadelede kullanılan girişimlerin kanıt düzeyi inceleyen sistematik derleme ve metanaliz türünde çalışmaların yapılması ve multidisipliner ekip ile çalışılması önerilebilir.

Kaynaklar

Chen S, Lu Q, Bai J, Deng C, Wang Y, Zhao Y (2020) Global publications on stigma between 1998–2018: A bibliometric analysis. *J Affect Disord*, 274:363-371.

Çam O, Bilge A (2013) Türkiye’de ruhsal hastalığa/hastaya yönelik inanç, tutum ve damgalama süreci: Sistematik derleme. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 4:91-101.

Çiçek Korkmaz A, Altuntaş S (2022) A bibliometric analysis of COVID-19 publications in nursing by visual mapping method. *J Nurs Manag*, 30:1892-1902.

Goffman E (1963) *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. ABD, Prentice-Hall.

Gökengin D, Çalık S, Oktem P (2017) Türkiye’de HIV’le ilgili damgalama ve ayrımcılığın analizi: HIV’le yaşayan kişiler için damgalanma göstergesi sonuçları. *Klimik Dergisi*, 30:15-22.

Martínez-Martínez C, Esteve-Claramunt F, Prieto-Callejero B, Ramos-Pichardo JD (2022) Stigma towards mental disorders among nursing students and professionals: a bibliometric analysis. *Int J Environ Res Public Health*, 19:1839.

Morgan AJ, Ross A, Reavley NJ (2018) Systematic review and meta-analysis of mental health first aid training: effects on knowledge, stigma, and helping behaviour. *PloS One*, 13:e0197102.

Özmen S, Erdem R (2018) Damgalamanın kavramsal çerçevesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23:185-208.

Rodríguez-Rivas ME, Cangas AJ, Fuentes-Olavarria D (2021) Controlled study of the impact of a virtual program to reduce stigma among university students toward people with mental disorders. *Front Psychiatry*, 12:632252.

Saiz J, Muñoz M, Ausín B, González-Sanguino C, Ángel Castellanos M, Vaquero C et al. (2021) Effects of COVID-19 lockdown on perceived discrimination and internalized stigma in people with previous mental disorder diagnoses in Spain. *Am J Orthopsychiatry*, 91:407-411.

Sağlık Bakanlığı (2011). *Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı 2011-2023*. Ankara, TC. Sağlık Bakanlığı.

Taşkın EO (2007) Ruhsal hastalıklarda damgalama ve ayrımcılık. In *Stigma Ruhsal Hastalıklara Yönelik Tutumlar ve Damgalama* (Ed EO Taşkın):17-30. İzmir, Meta Basım Matbaacılık.

Thornicroft G (2014) *Toplumun Reddettiği: Ruhsal Hastalığı Olan İnsanlara Karşı Ayrımcılık* (Çeviri Ed. H. Soygür). Ankara, Şizofreni Dernekleri Federasyonu.

Yetkin A, Yavuz Y, Kapıcı Y, Egeli A, Tekin A, Karamustafaloğlu OA (2022) A scale proposal for COVID-19-related social stigmatization: the psychometric properties of the covid-19 stigmatization scale. *Journal of Harran University Medical Faculty*, 19:77-82.

Yıldırım S. (2020) Salgınların sosyal-psikolojik görünümü: Covid-19 (Koronavirüs) pandemi örneği. *Turkish Studies*, 15:1331-1351.

Yılmaz Y, Erdoğan A, Hocaoglu Ç (2021) COVID-19 ve damgalanma. *Kocaeli Medical Journal*, 10:47-55.